

PITANJA I ODGOVORI

SUOSJEĆANJE, SUĆUT, SAUČEŠĆE

Čitatelj M. V. iz Čačinaca pita nas kako je najbolje reći kada komu želimo izraziti da s njim dijelimo bol – izražavamo li suosjećanje, sućut ili saučešće?

Kako komu priopćiti da u svojoj duševnoj boli nije sam, nego da tu bol dijelimo? U europskim jezicima prisutne su dvije smjernice, a oslanjaju se na spomenute riječi: *dijeliti* i *bol*. U potonjem slučaju jezici obično posežu za izrazom zajedništva, sadržanim u prefiksu koji u latinskom glasi *con-*, a odgovara grčkom *syn-*.

Poslužimo li se latinskim izrazom, upotrijebit ćemo riječ *dolor*, pa tada *kondoliramo*, doslovno *subolijevamo*. I engleski će se poslužiti tim izrazom te će se izražavati *condolences*, no engleski se može poslužiti i grčkim izrazom za sućut, koji glasi *sympathy*. Engleski je naime sačuvao izvorno supatničko značenje glagola *sympathéo*, koji se sastoji od riječi *páthos*, što je „doživljaj“, ali i „jad, bol“, udružene s prijedlogom *syn*. Na novogrčkom je moguće suosjećati izraženijom boli u složenici *simpónia*, gdje je „bol“ zastupljena riječju *pónos*. Talijanski se služi latinskim izrazom *condoglianze*, jer je grčki oblik *simpatia* poprimio novo značenje. Osjećati prema komu sućut znači osjećati bliskost, dragost i ono što danas nazivamo simpatijom. To se novo značenje proširilo na druge europske jezike, ali ne i na engleski gdje su latinizam i grecizam (*condolence* i *sympathy*) postali sinonimi za sućut. I u njemačkom sućut sadrži izraz boli, ali ona glasi *Beileid*, dok *Mitleid* ima značenje samilosti.

Izraziti svoje dijeljenje čije boli možemo i upotrebom riječi „dio“ umjesto „boli i patnje“. Švedska riječ za dio je *del*, a za sudionika *deltagare*, od glagola *delta* (*del+ta*) „sudjelovati“, doslovno „uzimati dio“. *Deltagande* su „sudjelujući“, dakle „sudionici“, ali ta riječ ima i značenje „sućut“. Dok se na engleskom sućut izražava pomoću boli, bilo preuzete iz grčkog ili latinskog, pomoću „dijela“ se jedino izražava sudjelovanje, bilo latinskim (*participate* < *part* + *capere*) ili germanskim oblikom (*partake* < *part* + *take*). I u mađarskom je očita veza između „dijela“ *rész* i „sućuti“ *részvét*.

Staroslavenska riječ za „dio“ glasila je *čęstb*, odakle češka *část*, ruska *čacmb*, a poljska *część*, prisutna u riječi *uczestnik* koja je u poljsko-hrvatskom rječniku (autora N. Pintarić i M. Moguš) prevedena kao „sudionik, učesnik“. Sućut je na poljskom, međutim, *współczucie*, gdje se *czucie* tiče ćućenja, osjećanja, dakle kao naša *sućut* ili *suosjećanje*. U slovenskom postoji i glagol kojim se izražava sućut (*soćutje*), a glasi *sočustvovati*. Riječ *čęst* kao imenica u značenju „dio“ danas je arhaizam, u hrvatskom zamijenjen riječju *dio*, a u srpskom turcizmom *parče*, no u oba jezika prisutni su razni derivirani oblici. Primjećuje se, međutim, da se u hrvatskom književnom jeziku gube njezine izvedenice s iznimkom riječi *čęstica*, dok u praksi preživljavaju još neke, kao *suučesnik* i *učęšće*. Kod Brodnjaka je riječ *saučešće* označena kao „srpska riječ kojom se od 1918. nastojala istisnuti odgovarajuća hrvatska riječ“.

Spomenuti prefiks zajedništva, *con-*, *syn-* odgovara njemačkom *mit-*, poljskom *współ-*, velškom *cyd-*, slovenskom *so-*, hrvatskom *su-*, a srpskom *sa-*. Premda nema oštrog razgra-

ničenja između hrvatskog i srpskog prema kriteriju upotrebe prefiksa *sa-/su-*, *su-* je u hrvatskom produktivan te se njime tvore riječi kao što su *svlasnik*, *suživot* ili *supostava* i *suosnik*. K tome već postoji u upotrebi riječ *suučesnik* kao „sudionik u zločinu“ pa bi riječ *saučešće* eventualno mogla glasiti *suučešće*,

što bi moglo imati negativne konotacije zbog već postojeće riječi *suučesništvo*. Stoga je preporučljivo umjesto sudjelovanja u boli suosjećati s nekim pomoću izraza *sućut* jer se ta riječ tradicionalno, etimološki i značenjski uklapa u naš jezik i prikladnija je svojoj svrsi u određenim trenucima.

Marko Kovačić

OSVRTI

OPET O PRIJEVODU TRASKOVIH TEMELJNIH LINGVISTIČKIH NAZIVA

U Hrvatskoj je 2005. objavljeno djelo Temeljni lingvistički pojmovi Larryja Traska u izdanju Školske knjige i prijevodu Benedikta Peraka, a recenzentica Milice Mihaljević i Marka Samardžije. U originalu je to djelo *Key Concepts in Language and Linguistics* (Routledge, London i New York 1999., ovdje citirano prema ¹2005.). Moj je kritički osvrt na dotično djelo (tj. naš prijevod) objavljen u *Suvremenoj lingvistici* (2005.: 129.–134.). Nakon toga izlazi i osvrt recenzentice M. Mihaljević u časopisu *Jezik* (2007.: 78.–80.) koja ondje kratko spominje i moj osvrt te kaže: „Mate Kapović iznosi niz pohvala, ali i pokuda ovome djelu. Ipak, pomnom analizom pokazalo se da u većini pokuda ipak nije u pravu te da prijevodu pripisuje nešto što je, ako se tome uopće može naći zamjerka, tako već u izvorniku.“ Na žalost, u toj tvrdnji malo toga stoji. Kao prvo, čini se da nikakve pomne analize nije bilo. Kao drugo, svatko tko pročita moj osvrt vidjet

će da je ono što najviše zamjeram prijevodu upravo očito loš prijevod – teško mi je shvatiti kako loši prijevodi na hrvatski mogu biti propusti izvornika. Kao treće, istina je da ima previda i u izvorniku, ali tu je uglavnom riječ o sitnicama, a i ja sam u svom osvrtu na njih samo bio upozorio, ogrativši se pritom od toga piše li tu već u izvorniku netočno ili je riječ o prevoditeljevu propustu. Zanimljivo je i to da autorica u uvodu svog osvrta očito prepisuje biografske podatke o Trasku iz moga osvrta, nadoknađujući tako propust što je prijevod u Hrvatskoj izišao, a da izdavači nisu znali da je Trask u međuvremenu umro.

Krenimo redom. Kod nekih je netočno napisanih primjera iz drugih jezika doista propust već u izvorniku (arapski *malikani* umj. *malikāni*, armenski *erek* umj. *erek^h*, loš fonetski izgovor eng. riječi *pet* – iako je to moglo biti ispravljeno, grč. *hexa* umj. *hex* i *hal* umj. *hals*, kin. *hūo* umj. *huō*), no to je to. Svi su *ostali* propusti isključivo propusti prevoditelja i recenzentica (a u svom sam prvom osvrtu ionako samo upozorio na nabrojene činjenične propuste, ogrativši se od toga tko je za njih odgovoran). Tako na

¹ Jutarnji list i Novi Liber 2002., 2004., Zagreb